

בענין מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה

הרב חנוך בן פזי

.א.

מוכח מהמשנה הראשונה בב"מ, ששנים המגביהים ביחד מציאה זכו בה שניהם. בגמרא בדף ח. "אמר רמי בר חמא, זאת אומרת המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, דאי סלקא דעתך לא קנה חבירו, תיעשה זו כמי שמונחת על גבי קרקע וזו כמי שמונחת על גבי קרקע ולא יקנה לא זה ולא זה..."

אמר רבא, לעולם אימא לך המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, והכא היינו טעמא, מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה. תדע, שאילו אמר לשלוחו צא וגנוב לי וגנב – פטור, ושותפין שגנבו – חייבין, מאי טעמא לאו משום דאמרין מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, ש"מ".

בדף י. כדעת רבא סוברים גם רב נחמן ורב חסדא: דאמרי תרוייהו המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו מ"ט הוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים.

הרא"ש מסביר את הבעיה בתופס לבעל חוב, וז"ל: "דלאו כל כמיניה לזכות לזה ולחוב לאחרים... ואין יד השליח כיד המשלח לחוב לאחרים".

הנראה בהסבר דברי הרא"ש – אמנם גדר שליחות מאפשר לאדם למנות שליח שיפעל במקומו, אך ישנם עניינים שמהותם דורשת פעילות האדם עצמו ולא שלוחו. במקרה דנן: לקבוצת אנשים יש זכות לזכות בחפץ באופן שכל הקודם ביניהם זוכה. אין המדובר כאן בקנין רגיל שאפשר למנות שליח במקומו, שכן זהו קנין המסלק זכויות אחרים בעל כרחם. הכח לסלק זכויות האחרים, הוא כח עצמי שיש לכל אחד מבעלי הזכות בשעה שזוכה לעצמו, מתוקף דין הקודם זוכה.

כיון שהשליח אינו בא לזכות לעצמו, הרי שאין הוא בגדר "הקודם זוכה" ואינו יכול להפקיע זכויות האחרים. לאו כל כמיניה לזכות לזה ולחוב לאחרים.

בדף ט: מובאים דברי עולא בשם ריב"ל, שעני יכול לזכות בפאה לעני חבירו משום מיגו דזכי לנפשיה. מבאר שם רש"י שלדעה זו די בכך דאי בעי זכי לנפשיה. היכולת לזכות לעצמו מתפרשת שהוא בר סמכא להפקיע זכויות האחרים, לכן אין מניעה שיהיה שליח לחבירו.

אך כאמור, לדעת רבא צריך שיזכה בפועל לעצמו, משום שלדעת רבא הזכות להפקיע אחרים קיימת רק אם ההפקעה נעשית תוך כדי שזוכה לעצמו.

ב.

"מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה" – טעם זה טעון הסבר: כיצד מועילה הזכיה לעצמו, לזה שיזכה גם חבריו? ובעיקר קשה קושית רעק"א בדף י. – כיצד טעם זה מסביר מדוע שותפים שגנבו חייבים, הרי כל יסוד השליחות לא קיים בדבר עבירה?
הנה יש להתבונן, כששנים מעוניינים לקנות בשותפות מי צריך לבצע את הקנין. האם שניהם משום שהם גופים נפרדים, ועל כל אחד לעשות קנין על חלקו בחפץ. לפי צריך שיגביהו שניהם או שאחד יקנה לעצמו ויהיה גם שליח לחבירו.
אך אפשר לומר אחרת: שותפות היא ישות המאחדת את השותפים לגוף אחד. אין לנו ראובן שקונה כפרט ושמעון כפרט, אלא שותפות ראובן – שמעון היא הקונה. לפי כל שותף יכול לעשות את מעשה הקנין לשותפות כנציג הטבעי של השותפות, ולא כשליח של חבריו. כשם שכל אדם מייצג את עצמו כך כל שותף הינו נציג טבעי לשותפות.
שליחות היא פעולה הנעשית לגוף אחר, אך שותף פועל לישות שהוא חלק ממנה, ואין בזה צורך לגדר שליחות.
וכך יתפרש: מיגו דזכי לנפשיה – מתוך שקונה לעצמו, בקנין שעושה לשותפות. זכי נמי לחבריה – זוכה גם לחבירו שמאוחד איתו בשותפות.
סברא זו פותרת את הבעיה דתופס לבי"ח – דלאו כל כמיניה להיות שליח. אך כשם שלעצמו יכול לתפוס אע"פ שחב לאחרים הוא הדין כשתופס לשותפות שלו.
כמו כן, מובן מדוע שותפים שגנבו חייבים, אע"פ שאין שליח לדבר עבירה. משום שפעולתם זה לזה אינה נעשית מכח שליחות אלא מגדר שותפות.

ג.

אמנם יש לבאר, על יסוד מה יחשבו שנים המגביהים מציאה כשותפים זה בהגבתו של זה? כיצד נוצרים קשרי שותפות?
ישנם שני סוגי שותפויות: 1. רכוש משותף 2. פעילות משותפת להשגת רווחים.
הרמב"ם בהלכות שלוחין ושותפין פ"ד ה"א כותב כיצד נוצרת שותפות ברכוש. ובהלכה ב' מבאר הרמב"ם כיצד קיימת שותפות בפעילות להשגת רווחים.
הלכה א' – "כשירצו השותפין להשתתף, במה יקנה כל אחד ממון חבריו להשתתף בו. אם במעות נשתתפו יביא זה מעותיו ויביא זה מעותיו ויטילו אותן לכיס אחד ויגביהו את הכיס שניהם – כללו של דבר בכל הדרכים שקונה הלוקח, באותן הדרכים עצמן קונים השותפין זה מזה הממון המוטל ביניהם להשתתף בו".
הלכה ב' – "האומנים שנשתתפו באומנות אע"פ שקנו מידם אינן שותפין. כיצד שני חייטים או שני אורגים שהתנו ביניהם שכל שיקח זה וזה במלאכתו יהיה ביניהם בשוה, אין כאן שותפות כלל שאין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם. אבל אם היו לוקחים הבגדים בממון עצמן ותופרין אותן ומוכרין, ולוקחין השתי והערב ממעותיהן ואורגין ומוכרין ונשתתפו במעות שלוקחין בו, הרי אלו שותפין, וכל מה שירווחו בשכר מלאכתן ובמשאן ובמתנן הרי אלו לאמצע".
נראה מדברי הרמב"ם ששותפות קיימת רק על ידי שיש לשנים רכוש משותף. ורק על

בסיס זה תיתכן עשיית רווחים בשותפות, שאז הרווחים מופקים באמצעות הרכוש המשותף. אך להסכם בין שני אנשים שאין להם רכוש משותף, שיהיו שותפים אחד ברווחי חברו אין תוקף, משום שאי אפשר להקנות דבר שלא בא לעולם. על כן פעולת כל אחד מהם לעצמו בלבד.

לפי"ז לכאורה א"א להסביר כדברינו לעיל. אבל הרבה מהראשונים חלקו על הרמב"ם, ולדעתם תיתכן שותפות בפעילות גם כאשר אין רכוש משותף.

וכן מובא בהגהות מימוניות: "השותפין שהתנו ביניהן שותפות בכל מה שיריחו ואפילו ממצאה תנאן קיים אע"ג דאין אדם מקנה דשלב"ל. כי כל אחד נעשה שכיר ופועל לחבירו כדאמרינן בפ"ק דב"מ כגון ששכרו ללקט מציאות, ואמרינן נמי מציאת פועל לעצמו בד"א בזמן שאמר ליה עדור עמי נכש עמי, אבל אם אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו לבעל הבית - תשובת הגאונים".

כלומר: קיים בסיס איתן הנותן תוקף להסכם בין שנים שיהיו שותפים בפעילותם, והוא דין פועל. בפועל מצאנו שזכויות פעולתו שייכות לבעה"ב – ידו כיד בעה"ב. כיוצא בזה בשותפות, הזכויות של הפעילות אינם נחלתו הבלעדית של עושה המעשה, אלא יש זכויות גם לחבירו משום ששיעבד את מעשה ידיו לשותפותם, כמו שפועל משעבד מעשיו לבעה"ב. בדומה לזה השיג גם הראב"ד על הרמב"ם.

בכסף משנה הסביר מדוע הרמב"ם לא קיבל זאת: "וי"ל דלא דמי משום דהתם משתעבד גופו בהדיא אבל כאן אין שניהם משתעבדים זה לזה בפירוש והו"ל כמוכרים זה לזה דשלב"ל דלא קנו".

ז"א ביסוד הרמב"ם מסכים לכך שתיתכן פעילות בשותפות, אך צריך שישעבדו מעשיהם זה לזה במפורש. אולם בהסכם להשתתף ברווחים אזי אין במשמעות ההסכם לשעבד מעשיהם זה לזה, אלא שמקנים רווחיהם זה לזה, וזה בלתי אפשרי משום מקנה דבר שלא בא לעולם.

לאור זאת ניתן לומר ששנים המגביהים מציאה הרי הם שותפים במעשיהם גם לדעת הרמב"ם. שכן כל אחד לבדו אינו עושה מעשה קנין כלל דחשיב כמונח על גבי קרקע, על כן כותתם להיות שותפים במעשה עצמו, להגביה בשותפות ע"מ שיהיה של שניהם. אין זה דומה לאומנים שנשתתפו באומנות, ששם כל אחד מפיק רווחים בפני עצמו, רק שהסכימו ביניהם לחלק את הרווח, שבזה קיימת בעיית מדשלב"ל.

.ד

"שותפין שגנבו" פי' רש"י – שהוציא לדעתו ולדעת חברו. התוס' חלקו עליו וסברו: שותפין שגנבו – שהגביהו שניהם.

הקשה ה"קצות" (שמ"ח-ג') על התוס': הרי גם כשמגביהים שניהם צריך שכל אחד יגביה לו ולחבירו, דלא זה חשיב כמונח ע"ג קרקע, אלא שיכול להגביה לחבירו משום מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, א"כ מה"ט יועיל גם כשמגביה אחד לדעתו ולדעת חברו? לפי דברינו, שסברת "זכי נמי לחבריה" היא משום שהוא שותפו מובנים דברי התוס', מפני שהשותפים משעבדים מעשיהם לשותפותם על בסיס התועלת שיש להם זה מזה. על

כן צריך ששניהם יפעלו למען השותפות. כיוצא בזה, פועל נחשב כפועל ולא רק כשליח על יסוד שנשתעבד כנגד השכר.

וכן מבואר בראשונים המובאים בבית יוסף חו"מ – קע"ו (ד) וז"ל:

"כתב הריב"ש בסימן תע"ו שהרמב"ן והרשב"א כתבו בפרק קמא דבתרא דשני שותפין שנשתתפו באומנותם לזמן ידוע שכל מה שירווחו יהיה לאמצע נעשו שכירים זה לזה כדאמרינן בפועל ששכרו ללקט מציאות ואין צריכין קנין אלא שיתחילו במלאכה לפי שכל אחד מתחייב לחבירו בשכר מה שחבירו עושה בעדו והלוכן ודבורן היינו שכן וכל מה שירווחו תוך הזמן ההוא הוא לאמצע..."

ובדעת רש"י הסובר שאפשר שאחד יגביה לו ולחבירו, ניתן אולי לומר שאין השותפות נבנית על בסיס שכל אחד נחשב כפועל לחבירו בשכר מה שהשני פועל עבורו. אלא שותפות היא גדר העומד בפני עצמו, ע"י רצונם להשתתף נעשים הם כגוף אחד.